

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بایدی از خداوند جهان و اعتماد بر این که عالم مفسر خداست و شماره نایز را حال انسان در مشور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر بر اهمیت جایگاه دانشگاه و اسطی فرنگ و تمدن بشری، یاد انجمن و اصحاب بهات علمی و صدای دانشگاه آزاد اسلامی مشهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی در نظر قرار داده و از آن تعقیب کنیم:

- ۱- اصل برت: التزام بر برت جلی از مرکز رقد غیر خودی و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به مقصد های غیر علمی آلاینده.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تمهید به اعتبار از مرکز جانب داری غیر علمی و صافت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تمهید به رواج دانش و استفاده منج تحقیقات و انتقال آن به بکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تمهید به رعایت حریم نادر حرمت نادر انجام تحقیقات و رعایت جانب تمهید خود داری از مرکز حرمت نگینی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل راز داری: تمهید به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد سازمان، آکسور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هر گونه پنهان سازی حقیقت.
- ۸- اصل باکیست مادی و معنوی: تمهید به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تمهید به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن بهر بود و نوسد کشور و کلیه مراحل پژوهش.

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز
دانشکده ادبیات و علوم انسانی

عنوان:

غدیریه سرایان معاصر عرب و معرفی غدیریه آنها

استاد راهنما:

دکتر سیمین ولوی

استاد مشاور:

دکتر ناهیده گندمیکال

پژوهشگر:

زهره فتح الله نوری

تابستان ۹۱

تقدیم به:

تقدیم به مولای غدیر؛ او که با فضل خویش
سراسر گیتی را متحیر خود کرده و با بیکران
کرمش که از فضل نامنتهای الهی سرچشمه
گرفته، حتی دشمنان خود را نیز شگفت زده
ساخته است.

تقدیم به او که از ابتدای راه دست یاری خود
را به سوی ما دراز کرد و در هر قدم عنایت
خود را چراغ راه ما قرار داد.

تقدیم به بانوی بی نشان که جان خود را قربانی
راه غدیر ساخت و دست از دامان مولای غدیر
بر نکشید.

تقدیم به مهدی موعود که جهانی چشم به راه
اوست تا با ظهورش چشمان مستضعفان جهان
روشن گشته و به عالمیان طعم شیرین عدل و
داد را بچشانند.

تشکر و سپاس

سپاس خدایي را که دراي بیکران نعماتش را به سوي بندگان رواني داشته و آنان را با فضل بي منتهاي خود بي نیاز مي کند.

با تشکر و سپاس از اساتيدي که راهنمايي هاي خود را از اين پژوهش دریغ نکردند و با تلاشي خالصانه دانسته هاي خود را هدایتگر این تحقیق قرار دادند به ویژه سرکار خانم سیمین ولوي استاد راهنما و سرکار خانم ناهیده گندمیکال استاد مشاور که زحمت فرارواني در به انجام رسیدن این پژوهش متحمل شدند.

و با سپاس از همسر و پدر و مادر عزیزم که اگر کمک هاي آنها نبود سختي راه بیش از پیش خود را نمایان مي ساخت.

و با سپاس از حجة الاسلام و المسلمین شیخ محمدرضا زائري که کمک هاي خالصانه خود را در اختیار این پژوهش قرار دادند و با وجود مشغله هاي فراوان از هیچ کمي در این راه کوتاهی نکردند.

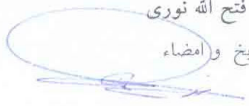
تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب زهره فتح الله نوری دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد به شماره دانشجویی ۸۹۰۶۶۶۲۸۴۰۰ در رشته زبان و ادبیات عرب در تاریخ ۹۱/۰۶/۲۵ از پایان نامه خود تحت عنوان « غدیریه سرابان معاصر عرب و معرفی غدیریه آنها » با کسب نمره ۱۶/۵ و درجه خوب دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می‌شوم:

- ۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
- ۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: زهره فتح الله نوری

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۱/۶/۲۵

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم زهره فتح اله نوری از پایان

نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۶٫۵ بحروف بسیار خوب و

با درجه م مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی

دانشکده: ادبیات و علوم انسانی

XX

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۰۲۰۳۹۰۲۰۱۴
عنوان پایان نامه: غدیریه سرایان معاصر عرب و معرفی غدیریه آنها		
نام و نام خانوادگی دانشجو: زهره فتح اله نوری	تاریخ شروع پایان نامه: ۱۳۹۰/۱۰/۱۵	تاریخ اتمام پایان نامه: ۱۳۹۱/۶/۲۵
شماره دانشجویی: ۸۹۰۶۶۶۲۸۴۰۰		
رشته تحصیلی: زبان و ادبیات عرب		
استاد/استادان راهنما: دکتر سیمین ولوی		
استاد/استادان مشاور: دکتر ناهیده گندمیکال		
آدرس: تهران - میدان شهدا - خیابان ۱۷ شهریور - خیابان کوته - پلاک ۲ - طبقه ۴		
تلفن: ۳۳۵۱۴۰۰۴		
چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده): غدیر خم و اعلام جانشینی حضرت علی(ع) پس از پیامبر از همان روزهای نخست موضوعی بود که شعرای عرب به سرودن اشعاری در رابطه با آن پرداختند به گونه ای که "حسان بن ثابت" پرچمدار این اشعار بود. در سال های بعد نیز شعرای بسیاری غدیر را موضوع اشعار خود قرار دادند که می توان با بخش عظیمی از آنها در مجموعه گرانبهای "الغدیر" اثر علامه فاضل امینی آشنا شد. این مجموعه قطره ای از این دریای بیکران را به تصویر کشیده و تعداد محدودی از این شعرا در ادب معاصر عرب را به تشنگان ادب و شیفتگان مولای متقیان معرفی می کند. این اثر مجموعه ای از شعرای برجسته و صاحب نام مسیحی و مسلمان شیعه و سنی مذهب از کشورهای لبنان و کویت را در بر دارد که در رابطه با غدیر اشعاری زیبا سروده اند و تلاش می کند ضمن معرفی غدیریه و نگاهی اجمالی به شرح موضوعی و بلاغی آن، خواننده را با زندگینامه شاعر و دیگر آثار او آشنا کند. واژگان کلیدی: غدیریه، ادبیات معاصر، شعر عربی		

مناسب است تاریخ و امضا:

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه

مناسب نیست

۱	کلیات
۲	فصل اول: واقعه غدیر و اهمیت آن در تاریخ
۶	فصل دوم: نگاهی به مجموعه الغدیر علامه امینی
۹	فصل سوم: غدیریه سرایان در طول تاریخ
۱۲	فصل چهارم: غدیر در ادب معاصر عربی
۱۳	۴-۱- پولس سلام
۲۳	۴-۱-۱- شرح موضوعی غدیریه
۲۷	۴-۱-۲- نکات بلاغی
۳۰	۴-۱-۳- معرفی شاعر
۳۳	۴-۲- سعید عقل
۳۵	۴-۲-۱- شرح موضوعی غدیریه
۳۶	۴-۲-۲- نکات بلاغی
۳۷	۴-۲-۳- معرفی شاعر
۳۹	۴-۳- جرج شکور
۴۱	۴-۳-۱- شرح موضوعی غدیریه
۴۴	۴-۳-۲- نکات بلاغی
۴۵	۴-۳-۳- معرفی شاعر
۵۲	۴-۴- ویکتور الکک
۵۴	۴-۴-۱- شرح موضوعی غدیریه
۵۵	۴-۴-۲- نکات بلاغی
۵۷	۴-۴-۳- معرفی شاعر
۶۰	۴-۵- جوزف الهاشم هاشم
۶۷	۴-۵-۱- شرح موضوعی غدیریه
۷۲	۴-۵-۲- نکات بلاغی
۷۴	۴-۵-۳- معرفی شاعر
۷۸	۴-۶- عبدالعزیز عندلیب
۸۲	۴-۶-۱- شرح موضوعی غدیریه
۸۵	۴-۶-۲- نکات بلاغی
۸۷	۴-۶-۳- غدیریه نفع العبیر
۹۳	۴-۶-۴- شرح موضوعی غدیریه
۹۵	۴-۶-۵- نکات بلاغی

۹۶	۴-۶-۶- معرفی شاعر
۹۹	۴-۷- میثال کعدی
۱۰۳	۴-۷-۱- شرح موضوعی غدیریہ
۱۰۴	۴-۷-۲- نکات بلاغی
۱۰۵	۴-۷-۳- معرفی شاعر
۱۰۸	۴-۸- عبدالقادر ترنینی
۱۱۰	۴-۸-۱- شرح موضوعی غدیریہ
۱۱۳	۴-۸-۲- نکات بلاغی
۱۱۴	۴-۸-۳- - معرفی شاعر
۱۱۸	نتیجہ گیری
۱۱۹	پیوستہا

چکیده

غدیر خم و اعلام جانشینی حضرت علی(ع) پس از پیامبر از همان روزهای نخست موضوعی بود که شعرای عرب به سرودن اشعاری در رابطه با آن پرداختند به گونه‌ای که "حسان بن ثابت" پرچمدار این اشعار بود.

در سال‌های بعد نیز شعرای بسیاری غدیر را موضوع اشعار خود قرار دادند که می‌توان با بخش عظیمی از آنها در مجموعه گرانبهای "الغدیر" اثر علامه فاضل امینی آشنا شد.

این مجموعه قطره‌ای از این دریای بیکران را به تصویر کشیده و تعداد محدودی از این شعرا در ادب معاصر عرب را به تشنگان ادب و شیفتگان مولای متقیان معرفی می‌کند.

این اثر مجموعه‌ای از شعرای برجسته و صاحب نام مسیحی و مسلمان شیعه و سنی مذهب از کشورهای لبنان و کویت را در بر دارد که در رابطه با غدیر اشعاری زیبا سروده‌اند و تلاش می‌کند ضمن معرفی غدیریه و نگاهی اجمالی به شرح موضوعی و بلاغی آن، خواننده را با زندگی‌نامه شاعر و دیگر آثار او آشنا کند.

واژگان کلیدی: غدیریه، ادبیات معاصر، شعر عربی

مقدمه

۱۸ ذی‌الحجه سال دهم هجری، آنگاه که رسول خدا از حجة الوداع باز می‌گردد؛ روح الامین نازل می‌شود؛ ای محمد وحی خدایت را به مردم ابلاغ کن که اگر در آن کوتاهی کنی رسالتت را پایان نبرده‌ای.

این کدامین پیام است که کوتاهی از آن اجر سال‌ها رنج و تلاش محمد را زائل می‌کند؟ پیامبر (ص) حجاج را جمع می‌کند؛ به آنان که رفته‌اند بگویند باز گردند و آن را که هنوز نیامده‌اند منتظر بمانید؛ علی را بخوانید و منبری آماده کنید.

ای مردم آیا گواهی می‌دهید که من مولای شما و از شما به شما اولی‌ترم؟ بله یا رسول‌الله. ای مردم هر که من مولای اویم زین پس علی مولای اوست و گفت آنچه گفت.

از همین روز بود که ماجرای غدیر و ذکر وقایع و فضیلت آن موضوعی شد برای قصیده سرایان، و شاعران بسیاری از عرب و غیر عرب در اشعار خود از این روز یاد کردند.

علامه فاضل امینی با رنجی بسیار و پژوهشی گسترده تعداد زیادی از این شعرا را تا قرن دوازده هجری در مجموعه گرانقدر "الغدیر" جمع‌آوری کرده و به ذکر اشعار آنها پرداخته است اما این تلاش پس از امینی متوقف شد و ادامه نیافت.

البته برخی محققان پژوهش‌هایی را در رابطه با امام علی (ع) و یا اهل بیت (ع) در ادبیات معاصر و به ویژه شعرای مسیحی لبنان انجام داده‌اند که از آن جمله می‌توان به کتاب‌های "کتاب مقدس" و "پدر پسر روح‌القدس" به قلم حجة الاسلام و المسلمین "محمدرضا زائری" اشاره کرد اما چنانچه به نظر می‌رسد پس از علامه نگاه جامعی به غدیریه سرایان معاصر نشده است.

در این مجموعه تلاش کرده‌ایم به قدر استطاعت خود، هر چند کم، دستی به این دریای بیکران ببریم و تعدادی محدود از شعرای صاحب غدیریه در دوران معاصر را معرفی کنیم.

این مجموعه ۹ تن از شعرای برجسته معاصر مسلمان و مسیحی را از کشورهای کویت و لبنان معرفی می‌کند که انتخاب آنها صرفاً به دلیل دسترسی به آنها صورت گرفته است.

همچنین تلاش شده است شیوه نگارش این مجموعه شبیه به شیوه علامه فقید امینی در الغدیر باشد؛ به همین دلیل از آنجا که شیوه غالب در نگارش الغدیر معرفی غدیریه و بعد معرفی شاعر است در اینجا نیز چنین کرده‌ایم زیرا به قول شیخ شهاب الدین سهروردی در قصیده حائیه:

فتشبهوا إن لم تكونوا مثلهم
إن التشبه بالکرام فلاحٌ

نحوه دسته بندی شعرا نیز به تبعیت از الغدیر بر اساس دسته بندی تاریخی صورت گرفته است با این تفاوت که معیار در الغدیر تاریخ وفات شعرا است اما از آنجا که بیشتر شعرا این مجموعه در قید حیاتند، سال تولد شعرا معیار قرار گرفته است.

همچنین در اسناد وقایع تاریخی تلاش شده است تا حد ممکن به سراغ کتب معتبر اهل سنت مانند صحاح برویم و در میان روایت‌های متعدد در هر موضوع، روایتی را که نویسنده، سند آن را صحیح دانسته برگزینیم که به قول شاعر:

خوشر آن باشد که سر دلبران گفته آید در حدیث دیگران

فصل اول

كليات

موضوع تحقیق: معرفی غدیریه سرایان معاصر عرب و غدیریه‌های ایشان

پیشینه تحقیق: علامه امینی(ره) در مجموعه ارزشمند الغدیر بیش از ۱۰۰ تن از شعرایی را که از قرن نخست هجرت تا قرن چهاردهم غدیریه سروده‌اند معرفی کرده است. البته محققان بسیاری در رابطه با اشعار سروده شده در رابطه با امام علی(ع) و یا اهل بیت(ع) پژوهش‌هایی را انجام داده‌اند اما به نظر می‌رسد پس از علامه امینی تحقیقی در رابطه با شعرای ویژه غدیر در ادبیات معاصر صورت نگرفته است.

هدف تحقیق: از آنجایی که بعد از علامه معرفی شعرای صاحب غدیریه ادامه نیافت بر آن شدیم تا تلاشی در این باره داشته باشیم.

روش تحقیق: تحقیقات میدانی و جستجوی شعرا و مکاتبه و مصاحبه با آنها و تحقیقات کتابخانه‌ای

پرسش تحقیق: آیا در ادب معاصر نیز شعرایی به سرودن غدیریه همت گماشته‌اند یا خیر؟

فرضیه تحقیق: در دوران معاصر نیز شعرای عرب به سرودن اشعاری در رابطه با غدیر توجه دارند و در همه ادیان و مذاهب می‌توان غدیریه سرایان را یافت.

محدودیت‌های تحقیق: نبود منابع کافی در رابطه با برخی شعرا در ایران و محدودیت تماس و برقراری ارتباط با برخی شعرا به دلیل مسائل کنونی در منطقه مانند برقراری ارتباط با شعرای بحرینی و نبود منبع مشخصی که شعرای صاحب غدیریه در ادب معاصر عربی را معرفی کند از جمله محدودیت‌های این تحقیق به شمار می‌رود.

فصل دوم :

واقعه غدیر و اهمیت آن در تاریخ

واقعه غدیر و اهمیت آن در تاریخ

رسول خدا در سال دهم هجرت مردم را برای ادای مناسک حج که به حجة الوداع و حجة الابلاغ و حجة الاکمال معروف شد، فراخواند.

در این سفر زنان پیامبر(ص) و اهل بیت او و همچنین بسیاری از مهاجرین و انصار و افرادی از دیگر قبایل به پیامبر(ص) پیوستند به گونه‌ای که برخی شمار جمعیت را ۹۰ هزار تن و برخی ۱۱۴ هزار تن و برخی ۱۲۰ هزار تن و بیشتر تخمین زده‌اند.

زمانی که مناسک حج تمام شد پیامبر (ص) با همان جمعیت به مدینه بازگشت تا این که به غدیر خم در جحفه رسید جایی که راه‌های مردمان از یکدیگر جدا می‌گردد.

در همان لحظه که پنجشنبه ۱۸ ذی‌الحجه بود، جبرئیل امین نازل شد و عرضه داشت: "یا ایها الرسول بلغ ما انزل الیک من ربک و ..."^۱ و به او امر کرد که علی(ع) را برای مردمان برگزیند و آنچه در رابطه با ولایت او و وجوب اطاعتش نازل شده است به آنها ابلاغ کند.

در آن حال هنوز نخستین گروه از مردمان در نزدیکی جحفه بودند که پیامبر دستور داد آنانکه رفته‌اند باز گردند و آن روز چنان گرم بود که مردم از شدت آفتاب عبا به سر کشیده بودند.

پس از ادای نماز، پیامبر در میان مردمان برای ادای خطبه برخاست و کسانی سخنان او را تکرار می‌کردند:

"خدا را سپاس می‌گوییم و از او یاری جسته و به او ایمان داریم و بر او توکل می‌کنیم و به او پناه می‌بریم از شر خودمان و گناهانمان که هیچ هدایتگری برای آنکه گمراه شده نیست و هیچ گمراه کننده‌ای برای آنکه هدایت شده وجود ندارد.

اما بعد... ای مردم خداوند لطیف و خبیر به من خبر داده است که هیچ پیامبری بیش از نیمی از عمر پیامبر پیشین خود عمر نمی‌کند و من نزدیک است که خوانده شوم و اجابت کنم و من و شما مورد سؤال واقع می‌شویم؛ پس شما درباره من چه می‌گوئید؟ گفتند شهادت می‌دهیم که تو ابلاغ کرده، نصیحت کرده و تلاش نمودی؛ خداوند به تو جزای خیر دهد. فرمود آیا شهادت نمی‌دهید که خدایی جز خدای یگانه نیست و محمد بنده و فرستاده اوست و جنت و آتش و مرگ و قیامت حق است و شکی در آن نیست و خداوند هر که در قبرها باشد بر می‌انگیزد؟ گفتند بله شهادت می‌دهیم. فرمود: خداوند شاهد باش.

سپس فرمود: ای مردم آیا می‌شنوید؟ گفتند: بلی فرمود: من به سوی حوض پیش می‌روم و شما نیز آنجا بر من وارد می‌شوید که وسعت به اندازه بین صنعاء و بصری^۲ است و در آن قدح‌هایی به تعداد ستارگان از جنس نقره وجود دارد و چگونه جانشین من خواهید بود در رابطه با ثقلین؟

^۱ مائد ۶۷

پس منادی ندا سر داد: ای رسول خدا ثقلین چه هستند؟ فرمود: ثقل اکبر کتاب خداوند است یک سوی آن به دست خداوند و سوی دیگر آن به دست شماس است پس به آن چنگ زنید تا گمراه نشوید و دیگری ثقل اصغر عترت من است که خداوند لطیف و خبیر به من خبر داده است این دو از هم جدا نمی‌شوند تا این که در کنار حوض بر من وارد شوند که این را از خداوند در مورد آنها خواسته‌ام. پس از آنها پیشی نگیرید که هلاک می‌شوید و از آنها عقب نیافتید که هلاک می‌شوید.

سپس دست علی را گرفت و بالا برد تا آنکه سپیدی زیر بغل آنها پیدا شد و همه قوم او را شناختند و فرمود: ای مردم چه کسی بر مومنین از خودشان سزاوارتر است؟ گفتند: خدا و رسول بهتر می‌دانند. فرمود: خداوند ولی من و من ولی مؤمنینم و من از آنها بر خودشان سزاوارترم، پس هر که من مولای اویم از این پس علی مولای اوست و این سخن را سه بار تکرار کرد و احمد بن حنبل گوید: چهار بار. سپس فرمود: خداوند دوست داشته باش هر که او را دوست بدارد و دشمن باش با هر که با او دشمنی کند و یاری کن هر که او را یاری کند و خوار کن هر که او را خوار کند. آگاه باشید و حاضران این سخنان را به غایبان برسانند.

و هنوز متفرق نشده بودند که جبرئیل وحی خداوند را آورد: "الیوم اکملت لکم دینکم و اتممت علیکم نعمتی و رضیت لکم الاسلام دیناً"^۲ رسول خدا فرمود الله اکبر بر کامل شدن دین و تمام شدن نعمت و رضایت خداوند از رسالت من و ولایت علی بعد از من.

سپس همه قوم آمدند تا به امیرالمومنین تبریک گویند و از کسانی که در پیشاپیش قوم تبریک گفتند: ابوبکر و عمر بودند و گفتند: "بخ بخ لک یابن ابی طالب" مولای من و مولای هر زن و مرد مومنی شدی.

واقعه غدیر نقطه عطفی در تاریخ اسلام به شمار می‌رود و از اهمیت خاصی برای همه مسلمانان برخوردار است. این واقعه چنان در نظر خدای سبحان و رسول(ص) و ائمه هداة مهم شمرده شده که فرمان به نقل روایت آن روز داده و به مسلمانان دستور داده‌اند آن روز را عید بگیرند.

واقعه غدیر به گونه‌ای است که حتی غیر شیعیان نیز نتوانسته‌اند از روایت آن چشم‌پوشند و حدیث آن در بسیاری از کتب اهل سنت به چشم می‌خورد؛ از میان روایان غدیر می‌توان به مورخانی اشاره کرد که در کتاب‌های تاریخی خود به روایت این واقعه به طرق مختلف اشاره کرده‌اند که از جمله آنها می‌توان از البلاذری (وفات ۲۷۹) در انساب‌الاشراف، ابن قتیبه (وفات ۲۷۶) در المعارف و الامامة و السياسة، طبری (وفات ۳۱۰) در المفرد، خطیب بغدادی (وفات ۴۶۳) در تاریخ بغدادی، ابن اثیر (وفات ۶۳۰) در اسدالغابة، ابن خلکان (وفات ۶۸۱) در تاریخ ابن خلکان، ابن کثیر شامی (وفات ۷۷۴) در البدایة و النهایة، ابن خلدون (وفات ۸۰۸) در تاریخ

^۲ صنعاء پابخت یمن و بصری مکانی در نزدیکی دمشق است.

^۳ مائده ۳

ابن خلدون، مقریزی(وفات ۸۴۵) در الخطط، نورالدين حلبی(وفات ۱۰۴۴) در سيرة الحلبیة نام برد.

این واقعه نه تنها از سوی مورخان ذکر شده بلکه اهل حدیث نیز نتوانسته‌اند از بیان آن فروگذاری کنند و از جمله مهم‌ترین محدثینی که به این واقعه اشاره کرده‌اند می‌توان به: ابو عبدالله محمد بن ادريس شافعی (وفات ۲۴۱)، ابن اثیر در النهاية، احمد بن حنبل(وفات ۲۴۱) در المسند و المناقب، ابن ماجة (وفات ۲۷۳) در سنن ابن ماجة، الترمذی (وفات ۲۷۹) در صحیح، النسائی (وفات ۳۰۳) در الخصایص، الدولابی(وفات ۳۲۰) در الکنی و الاسماء، ابن مغزلی الشافعی(وفات ۴۸۳) در المناقب، خوارزمی (وفات ۵۶۸) در المناقب و مقتل الامام السبط(ع)، ابوالعباس القسطلانی (وفات ۹۲۳)المواهب الدنیة، تاج الدین المناوی(وفات ۱۰۳۱) در کنوز الحقایق فی حدیث خیر الخلائق، ابو عبدالله الزرقانی المالکی (وفات ۱۱۲۲) در شرح المواهب اشاره کرد.

مفسرین زیادی نیز در تفسیر آیات مربوط به واقعه غدیر^۴ به این واقعه اشاره کرده‌اند که از جمله آنها می‌توان از: طبری(وفات ۳۱۰) در تفسیر طبری، الواحدي(وفات ۴۶۸) در اسباب النزول، القرطبی(وفات ۵۶۷) در تفسیر قرطبی، ابن کثیر شامی(وفات ۷۷۴) در تفسیر ابن کثیر، سیوطی و آلوسی بغدادی (وفات ۱۲۷۰) نام برد.

همچنین از میان متکلمانی که در اثبات امامت به این واقعه اشاره کرده‌اند می‌توان به: قاضی ابی بکر باقلانی البصری (وفات ۴۰۳) در التمهید، قاضی عبدالرحمن الایجی الشافعی(وفات ۷۵۶) در المواقف، سید شریف جرجانی در شرح المواقف(۸۱۶) البیضاوی(وفات ۶۸۵) در طوابع الانوار، تفتازانی (وفات ۷۹۲) در شرح المقاصد، القاضی النجم محمد الشافعی(وفات ۸۷۶) در بدیع المعانی، جلال‌الدین السیوطی در اربعین، آلوسی البغدادی(وفات ۱۳۲۴) در نثر اللئالی اشاره کرد.

لغویون نیز در ذکر لغاتی چون غدیر، خم، مولی، ولی به این واقعه اشاره کرده‌اند که از میان آنها می‌توان از ابن الاثیر در النهاية، حموی در معجم البلدان، زبیدی حنفی در تاج العروس و النبھانی در مجموعه النبھانیة نام برد.(امینی، ۱۳۲۹، ۱، ۵ الی ۱۳)

^۴ مائده ۳، مائده ۶۷، المعارج ۱

فصل سوم :

نگاهی به مجموعه الغدير علامه

امینی